

Zembrzuski Tadeusz, Wpływ wprowadzenia skargi nadzwyczajnej na skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia

Opublikowano: PS 2019/2/20-38

Autor:

Zembrzuski Tadeusz

Rodzaj:

artykuł

Słowa kluczowe: *środki zaskarżenia, nadzwyczajne środki zaskarżenia, skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, odszkodowanie za niezgodne z prawem działanie, skarga nadzwyczajna, uchylenie zaskarżonego orzeczenia, uzupełnianie luk w systemie środków zaskarżenia, pierwszeństwo środka zaskarżenia*

1. Zaskarżalność jest jedną z podstawowych cech orzeczeń sądowych, której służą środki prawne o zróżnicowanym kształcie i charakterze. Tworzą one złożony, lecz podlegający ewolucji system¹ kształtowany i udoskonalany dzięki odpowiednio dobieranym środkom prawnym, klasyfikowanych zazwyczaj według zróżnicowanych kryteriów². Przyjmowanie określonych rozwiązań jest efektem recypowania różnych doświadczeń oraz implementowania konstrukcji i instytucji wywodzących się z odmiennych tradycji prawnych³. Budowaniu takiego systemu powinna towarzyszyć dyskusja służąca określeniu priorytetów, zadań i celów, jakie ma do spełnienia system zaskarżania orzeczeń sądowych w postępowaniu cywilnym⁴.

Kryteria podziału środków prawnych nie zawsze bywają czytelne lub nie opierają się na dychotomii⁵, a zróżnicowanie środków zaskarżenia może polegać m.in. na określeniu charakteru i zakresu postępowania kontrolnego, rodzaju skarżonego orzeczenia, wskazaniu podstaw zaskarżenia lub sprecyzowaniu skutku uwzględnienia środka prawnego⁶.

Instrumenty służące uzdrowieniu czy też eliminacji wydanego wadliwego orzeczenia w specjalnie powołanym do tego postępowaniu⁷ nie stanowią jednolitej grupy⁸, a zaskarżenie może zmierzać do uchylenia lub zmiany kwestionowanego rozstrzygnięcia, chyba że ustawodawca określi inne, szczególne następstwa procesowe.

Prawo do sądu nie obejmuje uprawnień do kwestionowania prawomocnych rozstrzygnięć sądowych⁹. Pożądanymi, choć nieobligatoryjnymi elementami systemu zaskarżania są procesowe instrumenty służące podważaniu prawomocnych orzeczeń, tj. środki funkcjonujące poza tokiem instancji, określane zazwyczaj jako „nadzwyczajne środki zaskarżenia”¹⁰, od których nie przysługują już środki zaskarżenia w rozumieniu art. 363 Kodeksu postępowania cywilnego¹¹. Rola i znaczenie takich środków prawnych powinny być postrzegane przede wszystkim z perspektywy zapewnienia prawidłowości orzekania, jak również w kontekście jednolitości wykładni i stosowania prawa przez organy wymiaru sprawiedliwości¹².

Utworzenie jednego lub kilku nadzwyczajnych środków zaskarżenia, określenie ich celów oraz wyraźne zarysowanie ram ich dopuszczalności podkreślają znaczenie zasady stabilności prawomocnych orzeczeń. Pewność prawa zakłada szacunek dla zasady formalnej prawomocności oraz skutków powagi rzeczy osądzonej. Uzupełnienie systemu zaskarzania o nadzwyczajne środki zaskarżenia wymaga zatem szczególnej ostrożności i powinno być nie tylko podyktowane szczególnymi względami, lecz także poprzedzone dogłębną analizą skutków wprowadzenia rozważanych rozwiązań do prawa procesowego. Nieprawidłowe ukształtowanie tej problematyki stwarza ryzyko zaburzenia pewności obrotu prawnego, podważenia zaufania do sądów oraz może negatywnie wpływać na funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości¹³. Cel procesu sądowego wymaga bowiem, z jednej strony, realizacji w jak najszerszym zakresie postulatu bezbłędności wydawanych przez sądy orzeczeń, z drugiej jednak strony – odpowiednie miejsce muszą mieć zapewnione postulat stabilności i niezmienności rozstrzygnięć oraz prawo do uzyskania orzeczenia w niezbędnym terminie¹⁴. Do nadzwyczajnych środków zaskarżenia (środków prawnych) w postępowaniu cywilnym zaliczano¹⁵ dotychczas skargę kasacyjną, skargę o wznowienie postępowania, jak również, wprowadzoną w 2004 r. jako swoiste *novum*¹⁶, skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, które w systematyce Kodeksu zostały umiejscowione koło siebie. Ostatnia z nich, służąca ocenie legalności działalności jurysdykcyjnej sądów powszechnych, została wprowadzona „na skutek potrzeby ulokowania w przepisach prawa procesowego instrumentów procesowych wykonujących wprowadzenie do Kodeksu cywilnego art. 417¹ § 2 k.c.¹⁷, realizującego konstytucyjną zasadę odpowiedzialności państwa za szkody wyrządzone działaniem jego organów”¹⁸.

2. Hybrydowa natura skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie pozostawia wątpliwości, że instytucja ta nie spełnia celu środków zaskarżenia¹⁹, skoro jej uwzględnienie nie wywołuje skutku kasatoryjnego²⁰ (z zastrzeżeniem art. 424¹¹ § 3 Kodeksu postępowania cywilnego²¹). Wadliwe orzeczenie, mimo stwierdzenia, że zostało wydane niezgodnie z prawem, nie traci przymiotu prawomocności. Uwzględnienie skargi sprzyja bezpieczeństwu prawnemu, nie destabilizując ustalonego lub ukształtowanego stanu prawnego²². Od strony konstrukcyjnej tak ukształtowana skarga stwarzała poważne problemy kwalifikacyjne²³, które dzięki ożywionej dyskusji w doktrynie²⁴ oraz licznych wypowiedziom judykatury zostały wyjaśnione. Na potrzeby niniejszych rozważań można przyjąć, że mamy do czynienia ze szczególnym procesowym środkiem o charakterze nadzwyczajnym²⁵.

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem umożliwia zaskarżenie orzeczenia, którego wydanie stało się źródłem szkody, a które pozostaje jednocześnie w oczywisty i rażący sposób sprzeczne z prawem. Pojęcie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku ma znaczenie autonomiczne, w związku z czym stwierdzenie niezgodności z prawem odnosi się do orzeczeń zawierających uchybienia o zasadniczym i ewidentnym charakterze²⁶. Analiza licznych wypowiedzi judykatury pozwala przyjąć, że zaskarżenie może odnieść zamierzony przez skarżącego skutek jedynie wówczas, gdy zarzucone naruszenie prawa ma „charakter kwalifikowany, elementarny, zaś skarga nie jest środkiem prawnym prowadzącym do dochodzenia roszczeń odszkodowawczych w odniesieniu do każdego wadliwego wyroku”²⁷. Zagadnienie bezprawności orzeczenia odnosi się do kwestii granic niezawisłości i zakresu

dyskrecjonalnej władzy sądu, a jego wyjaśnienie nie może obejść się bez sięgnięcia do istoty władzy sądowniczej²⁸. Postępowanie przed Sądem Najwyższym służy wyjaśnieniu, czy wydaniu prawomocnego orzeczenia towarzyszyło popełnienie deliktu sądowego; ma charakter wstępny, gdyż uwzględnienie skargi kreuje prejudykat²⁹ na potrzeby późniejszego „właściwego postępowania”³⁰ odszkodowawczego prowadzonego przeciwko Skarbowi Państwa³¹.

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia na przestrzeni lat, mimo poddania jej istotnym modyfikacjom³², okrzepła w systemie prawa procesowego oraz wkomponowała się do systemu nadzwyczajnych środków zaskarżenia, chociaż zarówno wobec genezy tejże skargi³³, jak i jej operatywności oraz funkcjonowania w praktyce zgłaszano nieraz pewne zastrzeżenia oraz wyrażano wątpliwości³⁴.

3. Pokusa rozbudowywania postępowania sądowego i multiplikowania instrumentów kontrolnych nie jest nowym zjawiskiem³⁵, chociaż w europejskiej kulturze prawnej, począwszy od XIX w., obserwuje się raczej tendencję do ograniczania katalogu i zakresu środków zaskarżenia³⁶. Każda kolejna kontrola zmniejsza wprawdzie prawdopodobieństwo wystąpienia pomyłek i wadliwości końcowych orzeczeń, lecz można wyrazić obawę, że „trzymając się (...) położonej zasady wypadałoby tworzyć instancje bez ograniczenia, i oznaczenie ich liczby byłoby zawsze dowolnem, a w końcu ostatnia instancja nie byłaby wolną od zarzutów, dla których kolejna instancja ma być zaprowadzoną”³⁷. Na drugi plan schodzi oczywiste, choć nieraz trywializowane przeświadczenie, że kluczowe znaczenie powinny mieć jakość i poziom orzekania, a nie liczba możliwych do wniesienia środków zaskarżenia³⁸.

Wprowadzanie daleko idących i radykalnych rozwiązań w systemie nadzwyczajnych środków prawnych może być podyktowane przeświadczeniem o widocznej dysfunkcjonalności systemu i istotnych mankamentach wpływających na sytuację stron i uczestników postępowań sądowych. Wprawdzie w doktrynie dominuje przeświadczenie o istnieniu „dobrze funkcjonujących, nadzwyczajnych środków zaskarżenia, spełniających swą rolę w postępowaniu cywilnym”³⁹, lecz system zaskarżania został rozbudowany ustawą o Sądzie Najwyższym z 2017 r.⁴⁰, przez wprowadzenie konstrukcji określanej jako skarga nadzwyczajna.

Działania podjęte przez ustawodawcę miały stanowić odpowiedź na „bardzo niskie zaufanie obywateli do wymiaru sprawiedliwości”⁴¹, jak również, w ocenie twórców aktu prawnego, służyć przede wszystkim uzupełnieniu luki w systemie nadzwyczajnych środków zaskarżenia, uznanych w tym wypadku za instrumenty „niewystarczające do ochrony konstytucyjnych wolności i praw obywateli, w przypadku ich naruszenia wyrokami sądów”, ze względu na fakt, że „w obrocie prawnym pojawiają się prawomocne orzeczenia, którym daleko do oczekiwanych standardów”⁴². Uznano zatem, że stabilność prawomocnych orzeczeń sądowych jest wprawdzie jedną z wartości zakorzenionych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej⁴³, której nie należy jednak bronić za wszelką cenę, lecz interferować, czy też odnosić do innych wartości. Zdaniem Krzysztofa Szczuckiego przepisy odzwierciedlają „rozpoznane przez ustawodawcę napięcie między zasadą sprawiedliwości i zasadą stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych”⁴⁴. Zrewidowano w ten sposób pogląd Mariana Waligórskiego, że „pewność obrotu jest podstawową zasadą porządku

prawnego, a strony spór wiodące powinny (...) wiedzieć z góry, czy i w jakich granicach będą mogły opugnować orzeczenie sądu”⁴⁵. Można odnieść wrażenie, że wprowadzone z dniem 3.04.2018 r. rozwiązania procesowe, choć w pewnym sensie skierowane „do człowieka”⁴⁶, bez wątpienia zrewidowały dotychczasowe rozumienie „kompromisu między absolutną stabilnością prawomocnych orzeczeń, a potrzebą naprawienia każdego błędnego orzeczenia”⁴⁷. Wygenerowanie nowej skargi ma, w zamyśle jej twórców, realizować i urzeczywistniać społeczne oczekiwania, aby „wyroki sądowe były sprawiedliwe, wydawane w oparciu o prawidłowo zinterpretowane przepisy prawa oraz odzwierciedlały zebrany i poprawnie oceniony materiał dowodowy”⁴⁸. Wyrażono przekonanie, że „skarga nadzwyczajna ma charakter sprawiedliwości korygującej, przywracającej odpowiedni ład w zakresie podziału dóbr, a także naprawiającej społeczne niedostatki mechanizmów gospodarki rynkowej”⁴⁹. W uzasadnieniu projektu ustawy stwierdzono, że wykreowanie kolejnego środka prawnego jest przejawem realizacji postulatów „przywrócenia rozwiązania podobnego do rewizji nadzwyczajnej”⁵⁰, ale dostosowanego do warunków dzisiejszego ustroju”⁵¹. Odwołano się do charakterystycznego dla poprzedniej epoki wytworu prawa socjalistycznego wzorowanego na rozwiązaniach procesowych ZSRR, umożliwiającego określonym organom państwowym⁵² zaskarżenie każdego prawomocnego orzeczenia „w interesie społecznym”⁵³ w razie „rażącego naruszenia prawa lub interesu PRL, która w ówczesnym czasie służyła „przede wszystkim interesowi państwa ludowego”⁵⁴. Rewizja nadzwyczajna spotkała się na przestrzeni lat z krytyczną oceną⁵⁵, zaś instytucja wprowadzona ustawą z 2017 r. nie mogła czerpać wprost z poprzednich rozwiązań⁵⁶. Współczesna skarga nadzwyczajna jest instrumentem o szerokim zakresie przedmiotowym i temporalnym, umożliwiającym kontestowanie prawomocnych rozstrzygnięć sądu niezależnie od tego, czy i jakie środki prawne zostały wykorzystane w toku dotychczasowego postępowania. *De lege lata* zgodnie z art. 89 § 1 ustawy o SN, skarga nadzwyczajna może być wniesiona przez określone podmioty⁵⁷ od każdego prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, o ile orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP (pkt 1), orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (pkt 2), zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego⁵⁸ (pkt 3)⁵⁹ – a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Podstawy skargi o wznowienie postępowania, skargi kasacyjnej oraz skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia są częściowo zbieżne⁶⁰ z zakresem zastosowania skargi nadzwyczajnej⁶¹, co powoduje wątpliwości odnośnie do spójności przyjętych rozwiązań⁶². W piśmiennictwie z jednej strony wyrażono przekonanie, że „skarga jest środkiem nadzwyczajnym, której podstawy – z uwagi na jego interferencję z zasadą stabilności prawomocnych orzeczeń powinny być interpretowane zawężająco”⁶³, z drugiej zaś zaprezentowano pogląd, że posłużenie się klauzulami generalnymi jest przejawem „oczekiwanego przez ustawodawcę kierunku interpretacyjnego w zakresie badania dopuszczalności skargi nadzwyczajnej, który zmierza ku szerokiej elastyczności i dostępności co do korzystania z tego środka zaskarżenia”⁶⁴. Wśród nielicznych dotychczas

wypowiedzi odnoszących się do rozbudowania katalogu nadzwyczajnych środków zaskarżenia dominują obawy odnoszące się do ryzyka występowania zakłóceń w prawidłowym funkcjonowaniu porządku prawnego i wymiaru sprawiedliwości⁶⁵. W doktrynie wyrażono wątpliwość, że składanie skarg nadzwyczajnych od orzeczeń, w których wnoszono już inne nadzwyczajne środki zaskarżenia, może wiązać się ze wzrostem liczby środków zaskarżenia i długości postępowania „do rozmiarów nieakceptowalnych z punktu widzenia pewności prawa i stabilności orzeczeń”⁶⁶.

4. Zakres kognicji sądu determinuje treść oraz formę orzekania, umożliwia umiejscowienie środka prawnego w funkcjonującym systemie zaskarżania orzeczeń⁶⁷. Skarga nadzwyczajna została ukształtowana jako „instrument totalny”⁶⁸ skierowany przeciwko prawomocnym i niepodlegającym wzruszeniu na innej drodze orzeczeniom sądowym. Ma ona poniekąd charakter subsydiarny⁶⁹, ponieważ strona (uczestnik postępowania) w pierwszej kolejności powinna skorzystać z apelacji, skargi kasacyjnej czy skargi o wznowienie postępowania. Jednakże zastrzeżenie, że skarga nadzwyczajna jest dopuszczalna w sytuacji, w której kwestionowane orzeczenie nie może być uchylone, oznacza, że skarga ta może być wniesiona także wtedy, gdy strona w wyniku zaniedbania lub zaniechania nie podjęła pożądaných i oczekiwanych od niej działań⁷⁰. W ten sposób odzwierciedlono mechanizm funkcjonujący wcześniej na gruncie rewizji nadzwyczajnej. Współcześnie wykreowano, czy też przywrócono, element zasady śledczej, który dezawuuje założenie, że strona powinna prowadzić proces w poczuciu odpowiedzialności za własne działania⁷¹.

Uwzględnienie skargi uregulowanej w art. 89 i n. ustawy o SN – zgodnie z odpowiednio stosowanymi art. 398¹⁵ oraz art. 398¹⁶ k.p.c.⁷² prowadzi do uchylenia zaskarżonego orzeczenia⁷³ i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania albo do uchylenia zaskarżonego orzeczenia oraz orzeczenia co do istoty sprawy⁷⁴. Ustawodawca, określając skutki orzeczenia „w oparciu o zasadę prymatu wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji”⁷⁵, skumulował obydwa możliwe następstwa uwzględnienia środka zaskarżenia, tj. skutek reformatoryjny (*iudicium rescissorium*) i skutek kasatoryjny (*iudicium rescindens*). Rodzaj rozstrzygnięcia powinien być determinowany rodzajem stwierdzonych uchybień, jednak treść art. 91 § 1 ustawy o SN skłania do wniosku, że – w przeciwieństwie do skargi kasacyjnej⁷⁶ – orzekanie reformatoryjne zostało uznane za preferowane następstwo uwzględnienia skargi nadzwyczajnej⁷⁷.

Z powyższego wynika, że skarga nadzwyczajna – z perspektywy pierwszeństwa (kolejności) środków zaskarżenia – ustępuje innym, zarówno zwyczajnym, jak i nadzwyczajnym środkom zaskarżenia⁷⁸, lecz ma pierwszeństwo przed skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, która to, w przeciwieństwie do skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie postępowania, nie służy do wzruszania prawomocnych orzeczeń, a zatem nie należy do „systemu środków obalania orzeczeń prawomocnych”⁷⁹. Ewentualne uwzględnienie skargi uregulowanej w art. 89 i n. ustawy o SN eliminuje przyczyny szkody judykacyjnej, bowiem upada prawomocne orzeczenie, którego wydanie mogłoby być przesłanką do uzyskania odszkodowania od Skarbu Państwa za niezgodne z prawem działanie. Usunięcie wadliwego wyroku z obrotu prawnego co do zasady jest równoznaczne z usunięciem przyczyny szkody⁸⁰.

Abstrahując od próby całościowej oceny charakteru, znaczenia i specyficznej roli nowego środka prawnego wykreowanego przez ustawodawcę jako „radikalnie inny środek instytucji kontroli zapadłych orzeczeń sądowych”⁸¹, które bez wątpienia zasługują na oddzielne i pogłębione rozważania⁸², należy zauważyć, że nowa skarga musi procesowo koegzystować z dotychczas funkcjonującymi nadzwyczajnymi środkami prawnymi. Powstaje wątpliwość, czy i w jakim stopniu zachodzi potrzeba zrewidowania dotychczas prezentowanych w doktrynie i utrwalonych w praktyce poglądów w zakresie komplementarności oraz konkurencji między nadzwyczajnymi środkami zaskarżenia, jak również w kontekście potrzeby respektowania zasady wyłączności środków zaskarżenia⁸³. W uzasadnieniu projektu ustawy odniesiono się do związku skargi nadzwyczajnej ze skargą kasacyjną⁸⁴ oraz ze skargą konstytucyjną⁸⁵, zabrakło jednak bezpośredniego nawiązania do skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Dalsze rozważania będą ograniczone do tego zagadnienia.

5. Do refleksji skłaniają rozważania zawarte w postanowieniu Sądu Najwyższego z 30.08.2018 r., III CNP 9/18⁸⁶, w którym analizowano skutki wprowadzenia skargi z art. 89 ustawy o SN z perspektywy dopuszczalności środka uregulowanego w art. 424¹ i n. k.p.c. W tym wypadku Sąd Najwyższy odrzucił wniesioną przez stronę skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 424⁸ k.p.c.) w następstwie dostrzeżenia braku konstrukcyjnego skargi. Nie ulega wątpliwości, że ze względu na nadzwyczajny charakter tego środka prawnego oraz jego funkcję, wszystkie wymagania konstrukcyjne muszą być przytoczone samodzielnie, niezależnie od innych, a skarga niespełniająca któregokolwiek z nich dotknięta jest tzw. brakiem istotnym⁸⁷, nienaprawialnym w trybie właściwym dla usuwania braków formalnych. W postanowieniu z 30.08.2018 r. Sąd Najwyższy skoncentrował się na wymaganiu, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest dopuszczalna tylko wtedy, gdy zmiana lub uchylenie zaskarżonego orzeczenia w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie były i nie są możliwe. Zwrócił uwagę, że odpowiedzialność majątkowa Skarbu Państwa przewidziana w art. 77 Konstytucji RP i art. 417¹ § 2 k.c. wchodzi w grę jedynie wówczas, gdy strona poszkodowana uczyniła wszystko co możliwe, aby nie dopuścić do powstania szkody⁸⁸, a zatem wykorzystała wszystkie istniejące w systemie prawnym środki⁸⁹ i dopiero ich bezskuteczność lub ich brak może uzasadniać odpowiedzialność państwa. Podkreślono, że państwo demokratyczne, o rozwiniętym pierwiastku obywatelskim, musi wymagać od członków wspólnoty dbania o swoje prawne interesy i korzystania z przewidzianych przez prawo środków zaskarżenia.

Dostrzegając zbieżność przyczyn uwzględnienia obydwu nadzwyczajnych środków zaskarżenia, Sąd Najwyższy doszedł do wniosku, że w celu uczynienia zadość wymaganiom konstrukcyjnym skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia skarżący ma obowiązek wykazać, że wzruszenie zaskarżonego wyroku nie jest możliwe nie tylko w wyniku wniesienia skargi kasacyjnej oraz skargi o wznowienie postępowania, lecz także w wyniku skargi nadzwyczajnej. Uznano, że w obecnym stanie prawnym strona wnosząca skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, wypełniając obowiązek przewidziany w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c., musi wykazać, że złożyła do uprawnionego organu wnioski o wniesienie skargi nadzwyczajnej i nie został on

uwzględniony, zaś niewykazanie tej okoliczności powoduje odrzucenie skargi na podstawie art. 424⁸ § 1 k.p.c.

W uzasadnieniu postanowienia z 30.08.2018 r. Sąd Najwyższy wytknął skarżącemu przeoczenie wprowadzenia nowego nadzwyczajnego środka zaskarżenia i zwrócił uwagę na niewypełnienie obowiązku wskazanego w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c. Odrzucenie skargi było w tych okolicznościach prawidłowym rozstrzygnięciem, ponieważ brak konstrukcyjny dostrzeżony przez Sąd Najwyższy stanowił samodzielną i wystarczającą podstawę zastosowania art. 424⁸ k.p.c. Zawarty w uzasadnieniu wywód skłania do postawienia pytania, czy w razie skrupulatnego zastosowania się przez skarżącego do „wskazówek” zawartych w uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego z 30.08.2018 r., III CNP 9/18, jest możliwe skuteczne wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, czy jednak w każdym wypadku skarga ta powinna podlegać odrzuceniu.

6. Dopuszczalność wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest uzależniona m.in. od wykazania, że wzruszenie zaskarżonego wyroku w drodze innych środków zaskarżenia nie było i nie jest możliwe (art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.). Skarżący powinien przeprowadzić w tym zakresie analizę prawną, a stosowny wywód powinien być wyczerpujący i niebudzący wątpliwości. Złożenie środka prawnego służącego uzyskaniu prejudykatu wskazanego w art. 424¹¹ § 2 k.p.c. odnosi się wyłącznie do sytuacji, w których podważenie kwestionowanego rozstrzygnięcia nie tylko nie było możliwe (czas przeszedł), lecz także nie jest możliwe w chwili sporządzania skargi (czas teraźniejszy). Istnienie stanu niezaskarżalności musi mieć charakter obiektywny, a nie subiektywny. Wymagane jest skorzystanie z wszystkich przewidzianych przez prawo procesowych środków zaskarżenia, tj. środków stwarzających możliwość podważenia i unicestwienia prawomocnego orzeczenia, co nie ogranicza się do skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie postępowania, lecz także do skargi nadzwyczajnej. Potencjalna dopuszczalność wniesienia któregośkolwiek z nich tworzy stan niedopuszczalności wniesienia skargi wskazanej w art. 424¹ i n., co odnosi się do wymagania zawartego w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c. i jest weryfikowane z perspektywy oceny dochowania wszystkich wymagań konstrukcyjnych skargi. Innymi słowy, wniesienie do Sądu Najwyższego skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem staje się dopuszczalne dopiero wówczas, gdy zachodzi obiektywna i weryfikowalna niemożność złożenia i rozpoznania jakiegokolwiek środka prawnego. Nie ogranicza się to jednak do dokonania oceny działań i czynności procesowych podejmowanych dotychczas przez stronę skarżącą. Można bronić poglądu, że w tym wypadku nie chodzi wyłącznie o zbadanie, czy strona poszkodowana uczyniła wszystko co możliwe, aby nie dopuścić do powstania szkody, lecz o przeanalizowanie, czy wszystkie istniejące w systemie prawnym środki okazały się bezskuteczne, a ponadto czy jakikolwiek legitymowany podmiot dysponuje dopuszczalnym instrumentem procesowym umożliwiającym uchylene kwestionowanego orzeczenia, a zatem możliwe jest uchronienie strony przed powstaniem szkody judykacyjnej. Decydujące jest przesądzenie przez Sąd Najwyższy, w wyniku oceny zawartego w skardze wywodu, że żaden przewidziany przez prawo środek procesowy nie może *ad casum* umożliwić wzruszenia orzeczenia na danym etapie postępowania.

Ograniczenie się do literalnego brzmienia art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c. skłania do postawienia tezy, że wykazanie przez stronę, że „złożyła ona do uprawnionego organu”⁹⁰ wnioski o

wniesienie skargi nadzwyczajnej, który nie został uwzględniony”, nie tworzy stanu, w którym „wzruszenie zaskarżonego wyroku w drodze innych środków zaskarżenia nie jest możliwe”. Można zaryzykować twierdzenie, że wystąpienie z odpowiednim wnioskiem do jednego lub nawet wszystkich wskazanych w art. 89 § 2 ustawy o SN legitymowanych podmiotów do wniesienia skargi nadzwyczajnej, jak również zaniechanie podjęcia takich działań nie wpływa na dopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Co więcej, wydaje się, że nawet nieuwzględnienie takiego wniosku nie otwiera stronie możliwości złożenia środka uregulowanego w art. 424¹ i n. k.p.c. Pozytywne lub negatywne rozpoznanie żądania strony, względnie pozostawienie bez rozpoznania⁹¹ pisma strony występującej *de facto* w charakterze petenta, nie unicestwia bowiem legitymacji podmiotów uprawnionych do wszczęcia postępowania ze skargi nadzwyczajnej. Legitymacja do wniesienia środka zaskarżenia została w sposób wyczerpujący uregulowana w ustawie. W postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej Sąd Najwyższy nie weryfikuje przebiegu i skutków działań strony występującej z żądaniem jej sporządzenia i złożenia, lecz bada, czy została ona wniesiona przez uprawniony podmiot. Sporządzenie i wniesienie skargi nadzwyczajnej nie jest uzależnione od „pisma zawierającego prośbę o jej wniesienie”⁹², lecz może także nastąpić z urzędu w razie „uzyskania informacji uprawdopodobniających uchybienie”⁹³, zaś decyzja o wniesieniu środka zaskarżenia nie leży w gestii stron.

Wydaje się, że wystąpienie przez stronę (uczestnika postępowania) do podmiotu lub podmiotów wymienionych w art. 89 § 2 ustawy o SN z wnioskiem o sporządzenie i złożenie skargi nadzwyczajnej nie otwiera możliwości skutecznego wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Przyjęcie odmiennego zapatrywania, tj. uznanie, że po wyczerpaniu procedury wnioskowej strona może skutecznie zainicjować postępowanie zmierzające do uzyskania odszkodowania z tytułu wystąpienia szkody judykacyjnej, łączy się z możliwością wystąpienia sytuacji, w której postępowanie takie mogłoby zostać zaburzone następczo złożoną – choćby z urzędu – skargą nadzwyczajną, która ma znacznie szerszy zakres przedmiotowy i temporalny. Nie mogą toczyć się równolegle przed Sądem Najwyższym dwa postępowania skargowe ukierunkowane na odmienne cele i skutki procesowe. Konstrukcyjne bezwzględne pierwszeństwo skargi nadzwyczajnej nakazywałoby uznać złożoną wcześniej skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia za niedopuszczalną. Prowadzi to do wniosku, że dopóki istnieje choćby potencjalna możliwość wniesienia skargi nadzwyczajnej, niezależnie od rodzaju i intensywności podejmowanych działań przez stronę pozbawioną w tym zakresie legitymacji procesowej, dopóty wyłączona jest dopuszczalność inicjowania postępowania ze skargi uregulowanej w art. 424¹ i n. k.p.c.

Kolejna wątpliwość dotyczy dopuszczalności wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności w sytuacji, gdy od prawomocnego orzeczenia wniesiono i rozpoznano skargę nadzwyczajną. Zgodnie z art. 90 § 1 ustawy o SN, od tego samego orzeczenia w interesie tej samej strony⁹⁴ skarga nadzwyczajna może być wniesiona tylko raz. Ograniczenie multiplikowania skarg nie odnosi się do postępowania w sprawie, lecz do konkretnego zaskarżonego orzeczenia. W razie oddalenia skargi nadzwyczajnej⁹⁵ złożonej przez jeden z uprawnionych podmiotów możliwe jest jej ponowne złożenie w interesie strony przeciwnej, a zatem postępowanie

skargowe może zostać ponowione ⁹⁶. Z kolei uwzględnienie skargi nadzwyczajnej wywiera wpływ na sytuację prawną stron, powoduje uchylenie zaskarżonego orzeczenia oraz, stosownie do rodzaju stwierdzonych uchybień, przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bądź orzeczenie co do istoty sprawy. W obydwu wypadkach niezbędne jest wydanie nowego orzeczenia, które z chwilą uprawomocnienia się będzie zaskarżalne (kolejną) skargą nadzwyczajną. Nie mamy do czynienia z tym samym, lecz z nowym orzeczeniem, a zatem ograniczenie dopuszczalności wielokrotności wnoszenia zawarte w art. 90 § 1 ustawy o SN nie znajduje zastosowania.

Ustawodawca w art. 89 § 1 ustawy o SN ogranicza katalog zaskarżalnych orzeczeń do „prawomocnych orzeczeń sądu powszechnego”, co świadczy o niezaskarżalności orzeczeń Sądu Najwyższego. Takie konstrukcyjne założenie jest w pełni prawidłowe, lecz niefortunne brzmienie art. 89 § 3 ⁹⁷ oraz art. 94 § 2 ⁹⁸ ustawy o SN może prowadzić do kontrowersyjnego wniosku, że orzeczenie Sądu Najwyższego również miałyby podlegać kontroli za pomocą nowego środka zaskarżenia ⁹⁹. Pogląd taki należy zdecydowanie odrzucić, co jednak nie podważa konkluzji, że w wielu sprawach cywilnych postępowanie ze skargi nadzwyczajnej może być wielokrotnie wszczynane i przeprowadzane. Orzeczenia wydane w następstwie uwzględnienia skargi nadzwyczajnej, jako orzeczenia kończące postępowanie w sprawie, są zaskarżalne kolejną skargą nadzwyczajną, chyba że mogą być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Powyższe rozważania uświadamiają, że wprowadzenie skargi nadzwyczajnej sprawiło, iż strona zamierzająca wnieść skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia ma znacznie utrudnioną możliwość „wykazania, że wzruszenie zaskarżonego wyroku w drodze innych środków zaskarżenia nie było i nie jest możliwe”. Nie zmienia tego okoliczność, że skorzystanie ze skargi nadzwyczajnej może być, z perspektywy stron i uczestników dotychczasowego postępowania, uznane za środek niedający tzw. rozsądnych szans powodzenia ¹⁰⁰.

Literalne odczytanie treści wymagania zawartego w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c. sugeruje, że w omawianym wypadku nie chodzi o wyczerpanie przez stronę dostępnych dla niej racjonalnych i efektywnych środków prawnych, lecz o zaistnienie stanu, w którym uchylenie orzeczenia nie jest już możliwe w drodze innych środków zaskarżenia, co odnosi się także do skargi nadzwyczajnej. W związku z powyższym złożenie i wykazanie prawdziwości oświadczenia wskazanego w tym przepisie nie jest obiektywnie możliwe, zaś złożona skarga powinna podlegać odrzuceniu. Ewentualne złożenie przez skarżącego oświadczenia o takiej treści powinno zostać negatywnie zweryfikowane przez Sąd Najwyższy jako obiektywnie nieprawdziwe. Reasumując, taka wykładnia prowadzi do wniosku, że warunek dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem nie jest spełniony w sytuacji, w której jest możliwe wniesienie skargi nadzwyczajnej przez legitymowany do tego podmiot, mimo że strona, której sytuacji prawnej dotyczy dane rozstrzygnięcie, nie ma realnego wpływu na to, czy i kiedy taki środek zostanie złożony.

7. Stan, w którym wzruszenie prawomocnego wyroku za pomocą skargi nadzwyczajnej przestaje być możliwe, można powiązać z upływem terminu do jej złożenia ¹⁰¹ oraz z utratą legitymacji Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich, względnie Prezesa Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw

Pacjenta, Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznika Finansowego, Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców lub Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Jak już zaznaczono, do tego czasu sama potencjalna możliwość wniesienia skargi nadzwyczajnej czyni niedopuszczalnym wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Procesowa „blokada” zostaje zniesiona dopiero wraz z upływem terminu wskazanego w art. 89 § 3 ustawy o SN, tj. w wielu wypadkach dopiero po pięciu latach od dnia uprawomocnienia się orzeczenia¹⁰². Paradoks polega na tym, że po upływie pięciu lat¹⁰³, w czasie których okaże się, że żaden z uprawnionych podmiotów nie złożył skargi nadzwyczajnej, strona nie uzyskuje możliwości wszczęcia postępowania ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. W tym wypadku przeszkodą może być upływ terminu wskazanego w art. 424⁶ § 1 k.p.c. Kodeks wyznacza okres, w którym skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia może być wniesiona, przy czym dwuletni termin liczony od dnia uprawomocnienia się wyroku upływa w trakcie trwania „blokady” wywołanej stanem dopuszczalności skargi nadzwyczajnej.

Powstaje pytanie, czy jest możliwe przywrócenie terminu do wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem w sytuacji, w której stronie nie można przypisać winy w jego niedochowaniu. Udzielenie odpowiedzi wymaga odniesienia się do natury normy zawartej w art. 424⁶ § 1 k.p.c.¹⁰⁴ Charakter dwuletniego terminu do wniesienia skargi spotkał się z różnorodną oceną w piśmiennictwie¹⁰⁵, lecz w świetle licznych, konsekwentnych i utrwalonych wypowiedzi judykatury podwójna, tj. zarówno materialnoprawna, jak i procesowa natura tego terminu nie nastrocza wątpliwości. *Prima facie* wydaje się, że dominacja pierwiastka materialnoprawnego i prekluzyjność terminu wyłącza możliwość jego przywrócenia na podstawie art. 168 i n. k.p.c., natomiast procesowa funkcja terminu uniemożliwia sięgnięcie do instytucji zawieszenia lub przerwy jego biegu (art. 121–123 k.c.)¹⁰⁶. Trudności interpretacyjne wywołane wprowadzeniem skargi nadzwyczajnej oraz brakiem komplementarności tego środka ze skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia powinny stwarzać podstawy do weryfikacji tego poglądu. Złożenie wniosku o wniesienie skargi nadzwyczajnej i bezskuteczne oczekiwanie na podjęcie działań ze strony legitymowanych podmiotów można powiązać ze ziszczeniem się przesłanki braku zawinienia odnośnie do uchybienia terminowi do sporządzenia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. W wielu wypadkach wniesienie skargi z uchybieniem terminowi wskazanemu w art. 424⁶ § 1 k.p.c. może być następstwem oczekiwania na działania podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi nadzwyczajnej.

8. Powyższe rozważania odnoszące się do relacji dwóch nadzwyczajnych środków prawnych tworzą pesymistyczny obraz oraz przeświadczenie o dysharmonizacji systemu środków zaskarżenia. Nie ulega wątpliwości, że względy systemowe i celowościowe przemawiają za przyjęciem odmiennego poglądu i wyciągnięciem przeciwnych wniosków. Co do zasady nie powinno się sięgać, a wręcz należy unikać dokonywania wykładni, której efektem byłoby znaczące utrudnienie stosowania przepisów, a nawet unicestwienie instytucji procesowych. Odpowiednia wykładnia ma na celu zapewnienie spójności ustawowych rozwiązań, a podmiot jej dokonujący powinien rozwiązywać pojawiające się niekiedy sprzeczności oraz stronić od obiektywnie irracjonalnych konkluzji i wniosków. Rolą judykatury jest podjęcie

starań, aby stosowanie prawa procesowego prowadziło do racjonalnych i oczekiwanych rezultatów niezależnie od niefortunnie sformułowanych przepisów ustawowych.

Obowiązujące przepisy powinno się w miarę możliwości interpretować w taki sposób, żeby skuteczne wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem mogło być możliwe i zapewniało poszkodowanemu realny instrument niezbędny do dochodzenia odszkodowania za niezgodne z prawem działanie organów państwa.

Należy zauważyć, że wystąpienie przez stronę z wnioskiem o złożenie skargi nadzwyczajnej nie jest konieczne dla spełnienia wymagania wyczerpania dostępnych środków krajowych przed skierowaniem skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka¹⁰⁷. W tym wypadku od strony oczekuje się skorzystania z racjonalnych i efektywnych środków prawnych. Można by zatem uznać, że również odnośnie do spełnienia wymagań skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia należy od skarżącego oczekiwać wcześniejszego wyczerpania wyłącznie takich środków, które są w jego dyspozycji¹⁰⁸.

Strona nie jest legitymowana do wniesienia skargi nadzwyczajnej. Odgrywa w tym wypadku rolę petenta, chociaż wniosek zainteresowanego podmiotu o złożenie skargi nadzwyczajnej stanowi przejaw dodatkowej oczekiwanej dbałości o swoje interesy i prawa. Wydanie odmownej decyzji w przedmiocie wniesienia skargi nadzwyczajnej, choćby przez jeden z legitymowanych podmiotów, mogłoby wówczas otwierać stronie możliwość skutecznego wszczęcia postępowania przed Sądem Najwyższym w celu uzyskania prejudykatu na potrzeby postępowania odszkodowawczego. Treść art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c. należałoby wyłożyć w ten sposób, że „wzruszenie (...) wyroku w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe” odnosi się do instrumentów, które leżą w gestii skarżącego.

Decydujące powinno być zatem to, czy strona poszkodowana uczyniła wszystko co możliwe, aby nie dopuścić do powstania szkody, zaś przysługiwanie środka prawnego znajdującego się w gestii innych podmiotów nie wyłącza odpowiedzialności państwa za niezgodne z prawem działanie. Taka wykładnia, choć celowo pożądana, może niestety prowadzić do licznych komplikacji i zarysowanych wyżej problemów. Przesądzenie, które z tych rozwiązań znajdują odzwierciedlenie w praktyce, stanowi wyzwanie zarówno dla judykatury, jak i dla przedstawicieli doktryny, podejmujących zagadnienie skutków procesowych wprowadzenia skargi nadzwyczajnej.

Na szczególną uwagę zasługują wypowiedzi Sądu Najwyższego¹⁰⁹ wskazujące, że niezależnie od tego, czy skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia zostały wniesione przed, czy po wprowadzeniu skargi nadzwyczajnej, to ich dopuszczalność powinna być jednolicie postrzegana. Z dniem 3.04.2018 r. ocena dopuszczalności skargi musi uwzględniać pojawienie się dodatkowej możliwości zmiany lub uchylecia wyroku objętego skargą, co wiąże się z następczym ziszczeniem się okoliczności powodującej jej niedopuszczalność¹¹⁰. Skoro w ustawie o Sądzie Najwyższym nie przewidziano regulacji intertemporalnej dotyczącej wpływu wprowadzenia nowego środka zaskarżenia na dopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, to ustawę tę należy w tym zakresie stosować od chwili jej wejścia w życie. Sąd Najwyższy trafnie zaznaczył, że uwzględnianie istnienia skargi nadzwyczajnej także odnośnie do skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia

wniesionych przed dniem 3 kwietnia jest uzasadnione założeniem, że procesowa możliwość usunięcia źródła szkody musi mieć pierwszeństwo przed ewentualną odpowiedzialnością odszkodowawczą Skarbu Państwa.

9. Przeprowadzona przed kilkunastu laty reforma nadzwyczajnych środków zaskarżenia, polegająca na przekształceniu kasacji w skargę kasacyjną i zmianie jej charakteru ¹¹¹, jak również na wprowadzeniu skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, została zwieńczona utworzeniem „spójnego i uzupełniającego się systemu kontroli legalności prawomocnych orzeczeń sądowych” ¹¹². Dokonane w 2017 r. wypełnienie „luki w systemie nadzwyczajnych środków zaskarżenia” uzmysławia, że nadzwyczajne środki zaskarżenia stanowią system naczyń połączonych, zaś ingerencja może nieuchronnie prowadzić do nieoczekiwanych i niepożądanych skutków ¹¹³.

Wprowadzenie skargi nadzwyczajnej, choć zapewne w sposób niezamierzony przez twórców tej instytucji, wpływa na funkcjonowanie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. *De lege lata* możliwość skutecznego wniesienia nadzwyczajnego środka prawnego wskazanego w art. 424¹ k.p.c. została znacznie ograniczona ¹¹⁴. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia stała się limitowanym instrumentem procesowym, obowiązujące dotychczas wymagania konstrukcyjne skargi nabrały nowej treści, a czas potrzebny do uzyskania prejudykatu służącego dochodzeniu odszkodowania za niezgodne z prawem działanie organów państwa uległ wydłużeniu. Skarga stała się nadzwyczajnym środkiem prawnym, który zyskał wymiar „papierowy”, tj. pozostaje w tekście ustawy i na kartach poświęconych mu licznych publikacji naukowych, lecz skorzystanie z tego instrumentu napotyka dodatkowe trudności, których zapewne nie dostrzeżono w trakcie prowadzonych prac legislacyjnych.

Strony i uczestnicy postępowań cywilnych zyskali dodatkowy nadzwyczajny środek zaskarżenia, na którego wniesienie nie mają jednak realnego wpływu. Decyzje i ewentualne działania o charakterze procesowym są podejmowane przez inne podmioty, które będą oceniać, czy w określonym wypadku „w sposób rażąco naruszone zostały pryncypia wynikające z zasady sprawiedliwości” ¹¹⁵. Jednocześnie zapomniano o możliwości korzystania z instrumentu procesowego niezmierzającego wprawdzie do obalenia kwestionowanego rozstrzygnięcia, lecz służącego dochodzeniu wyrządzonej im szkody judykacyjnej. W ten sposób możliwe jest drastyczne zubożenie oprzyrządowania art. 417¹ § 2 k.c., a przez to umniejszenie prawa obywateli (osób poszkodowanych) nie tylko przez odebranie im inicjatywy procesowej, co z natury rzeczy jest posunięciem antyobywatelskim, lecz także przez redukcję arsenału środków procesowych służących ochronie przed niezgodnym z prawem działaniem państwa. Pozbawienie obywatela inicjatywy procesowej może być postrzegane jako uszczuplenie konstytucyjnego prawa do dochodzenia wynagrodzenia szkody wyrządzonej przez organ publiczny – art. 77 Konstytucji RP.

Zgodnie z zamiarem ustawodawcy wprowadzenie skargi nadzwyczajnej ma służyć „przywróceniu podstawowego ładu prawnego przez wyeliminowanie z obrotu orzeczeń naruszających Konstytucję, rażąco naruszających prawo oraz oczywiście sprzecznych z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego”. Praktyka pozwoli zweryfikować to założenie oraz pojawiające się wypowiedzi zarówno aprobujące ¹¹⁶, jak i zawierające poważne wątpliwości i zastrzeżenia ¹¹⁷. Czas pokaże, czy dokonane w systemie

nadzwyczajnych środków zaskarżenia zmiany spotkają się ze społeczną akceptacją, czy też dezaprobatą.

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia na przestrzeni lat stała się ważną i przydatną instytucją prawa procesowego, której rzeczywiste znaczenie nie ogranicza się do weryfikacji możliwości skutecznego dochodzenia odszkodowania w późniejszym postępowaniu sądowym przeciwko Skarbowi Państwa. Wprawdzie funkcjonowanie skargi w praktyce nastroczało niekiedy wątpliwości z perspektywy skuteczności podejmowanych działań, lecz jej całościowa ocena wydaje się pozytywna. Należy wyrazić ubolewanie, że przy wprowadzaniu ustawą z 8.12.2017 r. nowych instrumentów i rozwiązań procesowych nie dostrzeżono ich wpływu na skargę uregulowaną w art. 424¹ i n. k.p.c.

Abstract

Tadeusz Zembrzuski – *Impact of introduction of extraordinary complaint on a complaint for declaring a final judgment contrary to law*

A complaint for declaring a final judgment contrary to law allows appealing against a judgment the issuing of which gave rise to injury while explicitly and blatantly breaching the law. Proceedings before the Supreme Court serve the purpose of clarifying whether the issue of a final judgment had involved judicial lawlessness. Upholding the complaint generates a preliminary ruling for purposes of subsequent actual compensation claim proceedings against the State Treasury. Pursuant to Article 424⁵ § 1 item 5 of the Civil Proceedings Code, a complaint for declaring a final judgment contrary to law is developed against the structure of proving that the withdrawal of an appealed judgment with the use of other legal measures has not been and is not feasible. The application of such legal measure shall be admissible once an objective and verifiable impossibility of filing or reviewing any other appeal measure has been confirmed. An evaluation of related circumstances and of how the condition has been met will not be limited to a review of actions and related actions or procedural steps taken by the plaintiff – the ineffectiveness of all measures available in the legal system will be examined; furthermore, it will have to be established if any legitimate entity holds any procedural instrument allowing the given party to be protected against a judicial injury arising. Introducing the extraordinary complaint to the appeal measures system has resulted in an impossibility to take effective complaint for declaring a final judgment contrary to law. A party's motion for the drafting and filing of an extraordinary complaint does not open options of effective complaint for declaring a final judgment contrary to law. If, conversely, none of the duly authorised entities files and extraordinary complaint, the party cannot take a complaint for declaring a final judgment contrary to law, for reasons of term expiry. Parties to and participants of civil proceedings have gained a supplementary extraordinary appeal measure – the extraordinary complaint – they have no actual impact on in terms of its filing. Concurrently, parties have lost a procedural instrument – which, while not designed to rebut the questioned ruling, did serve the purpose of examining the judicial injury suffered.

Keywords: *measures of appeal, extraordinary measures of appeal, complaint for declaring a final judgment contrary to law, compensation for unlawful action, extraordinary complaint, setting aside of the judgment under appeal, filling gaps in the appeal measures system, appeal measure precedence*

- ¹Por. M. Waligórski, *Środki odwoławcze kodeksu postępowania cywilnego w oświetleniu materiałów Komisji Kodyfikacyjnej*, „Nowy Proces Cywilny” 1933/10, s. 305 i n.
- ²Zob. S. Hanausek, *Orzeczenie sądu rewizyjnego w procesie cywilnym*, Warszawa 1966, s. 11 i n.
- ³Por. T. Zembruski, *Komplementarność nadzwyczajnych środków zaskarżenia – skarga kasacyjna a skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku* [w:] *Wokół problematyki środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym*, red. M. Michalska-Marciniak, Sopot 2015, s. 229 i n.
- ⁴Zob. W. Majer, *Rzecz o instancjach sądowych i sędziach kasacyjnych*, „Rocznik Towarzystwa Naukowego z Uniwersytetem Jagiellońskim złączonego”, Kraków 1849, s. 405 i n.; W. Siedlecki, *System zaskarżania orzeczeń sądowych w kodeksie postępowania cywilnego PRL*, „Państwo i Prawo” 1957/6, s. 1130 i n.; W. Siedlecki, *System środków zaskarżania według nowego kodeksu postępowania cywilnego*, „Państwo i Prawo” 1965/5–6, s. 696 i n.; T. Ereciński, *Kilka uwag o modelu kasacji w sprawach cywilnych* [w:] *Z zagadnień współczesnego prawa cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci prof. Tomasza Dybowskiego*, „Studia Iuridica” 1994, t. 21, s. 97 i n.; T. Zembruski, *Skarga kasacyjna. Dostępność w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2011, s. 39 i n.
- ⁵Szerzej zob. T. Ereciński [w:] *System prawa procesowego cywilnego*, red. T. Ereciński, t. 3, *Środki zaskarżenia*, cz. 1, red. J. Gudowski, Warszawa 2013, s. 51.
- ⁶Szerzej zob. M. Waligórski, *Polskie prawo procesowe cywilnego. Funkcja i struktura procesu*, Warszawa 1947, s. 630 i n.; T. Ereciński [w:] *System...*, s. 31 i n.
- ⁷Por. S. Hanausek, *System zaskarżania orzeczeń sądowych w nowym polskim postępowaniu cywilnym*, „Studia Cywilistyczne” 1967/9, s. 141 i n.; T. Ereciński [w:] *System...*, s. 53 i n.
- ⁸Na temat kryteriów i podziałów środków zaskarżenia i środków odwoławczych szerzej zob. T. Ereciński [w:] *System...*, s. 61 i n. oraz cyt. tam literatura.
- ⁹Szerzej zob. T. Zembruski, *Skarga kasacyjna...*, s. 76 i n. oraz cyt. tam literatura.
- ¹⁰Na temat kryteriów rozróżnienia środków zwyczajnych i nadzwyczajnych zob. M. Waligórski, *Polskie prawo procesowe...*, s. 638 i n.
- ¹¹Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm.) – dalej k.p.c.
- ¹²Zob. J. Gudowski, *Pogląd na kasację* [w:] *Proces cywilny. Nauka. Kodyfikacja. Praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, red. P. Grzegorzczak, K. Knoppek, M. Walasik, Warszawa 2012, s. 155 i n.
- ¹³Por. M. Balcerzak, *Skarga nadzwyczajna do Sądu Najwyższego w kontekście skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Palestra” 2018/1–2, s. 11.
- ¹⁴Zob. T. Zembruski, *Skarga kasacyjna...*, s. 40.
- ¹⁵Szerzej zob. T. Ereciński [w:] *System...*, s. 57 i n.
- ¹⁶Szerzej zob. J. Gudowski, *Węzłowe problemy skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia*, „Przegląd Sądowy” 2006/1, s. 4 i n.; J. Gudowski, *Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia* [w:] *System prawa procesowego cywilnego*, red. T. Ereciński, t. 3, *Środki zaskarżenia*, cz. 1, red. J. Gudowski, Warszawa 2013, s. 1537 i n.; P. Grzegorzczak, *Dopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, „Przegląd Sądowy” 2007/2, s. 44 i n.

- ¹⁷Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 ze zm.) – dalej k.c.
- ¹⁸Zob. T. Ereciński [w:] *System...*, s. 70.
- ¹⁹Szerzej zob. J. Gudowski, *Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia* [w:] *System...*, s. 1540 i n.
- ²⁰Zob. T. Zembrzuski, *Komplementarność...*, s. 232 i n.
- ²¹Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm.) – dalej k.p.c.
- ²²Zob. T. Ereciński, *Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia* [w:] *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu*, Poznań 2005, s. 1002 i n.; T. Zembrzuski, *Komplementarność...*, s. 237 i n.
- ²³Szerzej zob. J. Gudowski, *Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia* [w:] *System...*, s. 1540 i n.
- ²⁴Szerzej zob. T. Ereciński, *Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem...*, s. 1009 i n.; Ł. Błaszczak, M. Szynal, *Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia*, „Prawo Spółek” 2005/4, s. 51 i n.; M. Manowska, *Zmiany w kodeksie postępowania cywilnego wprowadzone w 2004 r.*, „Przeгляд Sądowy” 2005/5, s. 37; W. Sanetra, *Uwagi o skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia – ze szczególnym uwzględnieniem spraw z zakresu prawa pracy*, „Przeгляд Sądowy” 2005/9, s. 4 i n.; K. Świtaj, *Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia*, Warszawa 2014, s. 31 i n.; M. Cichorska, *Kilka uwag o charakterze postępowania kasacyjnego*, „Polski Proces Cywilny” 2017/2, s. 239 i n.
- ²⁵Zob. T. Zembrzuski, *Komplementarność...*, s. 233.
- ²⁶Zob. m.in. postanowienia SN z 23.10.2014 r., V CNP 15/14, LEX nr 1532760; z 16.06.2015 r., IV CNP 72/14, LEX nr 1745832.
- ²⁷Zamiast wielu zob. wyrok SN z 22.07.2010 r., I CNP 100/09, LEX nr 603887.
- ²⁸Szerzej zob. J. Gudowski, *Węzłowe problemy...*, s. 7 i n.
- ²⁹Zob. J. Gudowski, *Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia* [w:] *System...*, s. 1544 i n.
- ³⁰W rozumieniu art. 417¹ § 2 k.c.
- ³¹Zob. T. Zembrzuski, *Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jako instrument dochodzenia od Skarbu Państwa naprawienia szkody wyrządzonej wydaniem orzeczenia sądowego w postępowaniu cywilnym*, „Studia Iuridica” 2007, t. 47, s. 307 i n.; P. Grzegorzczak, *Dopuszczalność skargi...*, s. 44 i n.
- ³²Szerzej zob. J. Gudowski, *Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia* [w:] *System...*, s. 1547 i n.
- ³³Zob. J. Gudowski, *Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia* [w:] *System...*, s. 1540 i n.
- ³⁴Szerzej zob. R. Nowosielski, M. Śledź, *Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w praktyce i orzecznictwie*, „Monitor Prawniczy” 2008/19, s. 1054 i n.; T. Zembrzuski, *Komplementarność...*, s. 246 i n.
- ³⁵Por. A. Zieliński, *Konstytucyjny standard instancyjności postępowania sądowego*, „Państwo i Prawo” 2005/11, s. 4 i n.

- ³⁶Zob. M. Waligórski, *Środki odwoławcze...*, s. 305 i n.; Z. Resich, *Środki odwoławcze w kodeksie postępowania cywilnego* [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Kamila Stefki*, Warszawa–Wrocław 1967, s. 271 i n.; M. Michalska-Marciniak, *Formy ograniczenia dostępu do sądu wyższego w sprawach cywilnych (analiza modelu teoretycznego)* [w:] *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75. urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014, s. 379 i n.
- ³⁷Zob. W. Majer, *Rzecz o instancjach...*, s. 414.
- ³⁸Zob. W. Siedlecki, *Z prac Komisji Kodyfikacyjnej nad nowym kodeksem postępowania cywilnego PRL*, „*Studia Cywilistyczne*” 1961, t. 1, s. 287 i n.
- ³⁹Zob. A. Góra-Błaszczkowska, *Skarga nadzwyczajna i wnioski o unieważnienie prawomocnego orzeczenia według ustawy o Sądzie Najwyższym z 8.12.2017 r.* [w:] *Ars in vita. Ars in iure. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, red. A. Barańska, S. Cieślak, Warszawa 2018, s. 58.
- ⁴⁰Ustawa z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2018 r. poz. 5 ze zm.) – dalej ustawa o SN.
- ⁴¹Zob. uzasadnienie projektu ustawy z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym. <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?id=38360B23CA93D0BCC12581D80035FD77> (dostęp: 7.01.2019 r.) – dalej Uzasadnienie projektu.
- ⁴²Zob. Uzasadnienie projektu.
- ⁴³Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. poz. 483 ze sprost. i zm.) – dalej Konstytucja RP.
- ⁴⁴Zob. K. Szczucki, *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 458.
- ⁴⁵Zob. M. Waligórski, *Podstawy kasacyjne procesu cywilnego w świetle różnicy pomiędzy faktem i prawem*, Lwów 1936, s. 344.
- ⁴⁶Por. J. Gudowski, *O kilku naczelnych zasadach procesu cywilnego – wczoraj, dziś, jutro* [w:] *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu*, red. A. Nowicka, Poznań 2005, s. 1024.
- ⁴⁷Por. T. Wiśniewski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz Lex*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, t. 2, Warszawa 2013, s. 173.
- ⁴⁸Por. A. Góra-Błaszczkowska, *Skarga nadzwyczajna...*, s. 57.
- ⁴⁹Zob. K. Szczucki, *Ustawa...*, s. 56.
- ⁵⁰Szerzej zob. J. Krajewski, *Nadzór judykacyjny nad prawomocnymi orzeczeniami sądów cywilnych*, Toruń 1963, s. 5 i n.; Z. Resich, *Rewizja nadzwyczajna w procesie cywilnym*, „*Studia Cywilistyczne*” 1975, t. 25–26, s. 245.
- ⁵¹Zob. Uzasadnienie projektu.
- ⁵²Zgodnie z art. 417 § 1 k.p.c. (w brzmieniu sprzed 1.07.1996 r.) uprawnienie do wniesienia rewizji nadzwyczajnej przysługiwało Ministrowi Sprawiedliwości, Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego, Prokuratorowi Generalnemu oraz Rzecznikowi Praw Obywatelskich, jak również Ministrowi Pracy, Płacy i Spraw Socjalnych w sprawach z zakresu prawa pracy lub ubezpieczeń społecznych.
- ⁵³Zob. A. Miączyński, *Z dyskusyjnej problematyki rewizji nadzwyczajnej w postępowaniu cywilnym*, „*Studia Cywilistyczne*” 1967, t. 10, s. 146 i n.; F. Rusek, *Założenia i podstawy rewizji nadzwyczajnej*, „*Nowe Prawo*” 1973/9, s. 1225 i n.

⁵⁴Zob. J. Gudowski, *Kasacja w świetle projektu Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego (z uwzględnieniem aspektów historycznych i prawnoporównawczych)*, „Przeгляд Legislacyjny” 1999/4, s. 21.

⁵⁵Zob. J. Krajewski, *Nadzór...*, s. 138; A. Miączyński, *Zaskarżenie uzasadnienia orzeczenia sądowego w postępowaniu cywilnym*, „Nowe Prawo” 1971/5, s. 713.

⁵⁶Por. A. Góra-Błaszczkowska, *Skarga nadzwyczajna...*, s. 58.

⁵⁷Skargę nadzwyczajną może wnieść Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz, w zakresie swojej właściwości, Prezes Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy, Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców, jak również Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. W pierwotnej wersji projektu uprawnienie do wniesienia skargi miało przysługiwać grupie co najmniej 30 posłów lub 20 senatorów.

⁵⁸Podstawa skargi odnosząca się do oceny poczynionych w sprawie ustaleń oraz zebranego materiału dowodowego prowadzi do przewartościowania dotychczasowego założenia nakazującego traktować Sąd Najwyższy jako sąd prawa, a nie sąd faktu.

⁵⁹Szerzej zob. K. Szczucki, *Ustawa...*, s. 460 i n.

⁶⁰Zob. postanowienie SN z 12.10.2018 r., IV CNP 38/18, LEX nr 2578142.

⁶¹Por. M. Balcerzak, *Skarga nadzwyczajna...*, s. 19.

⁶²Zob. D. Gruszecka, *Podstawy skargi nadzwyczajnej w sprawach karnych – uwagi w kontekście „wypełniania luk w systemie środków zaskarżania”*, „Palestra” 2018/9, s. 28 i n.

⁶³Zob. K. Szczucki, *Ustawa...*, s. 479.

⁶⁴Zob. L. Bagińska, *Skarga kasacyjna i nadzwyczajna w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2018, s. 291.

⁶⁵Zob. M. Balcerzak, *Skarga nadzwyczajna...*, s. 11 i n.; D. Gruszecka, *Podstawy skargi nadzwyczajnej...*, s. 27 i n.

⁶⁶Zob. A. Góra-Błaszczkowska, *Skarga nadzwyczajna...*, s. 61 i n.

⁶⁷Por. M. Michalska-Marciniak, *Zasada instancyjności w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013, s. 291.

⁶⁸Por. D. Gruszecka, *Podstawy skargi nadzwyczajnej...*, s. 27.

⁶⁹Por. K. Szczucki, *Ustawa...*, s. 458.

⁷⁰Zdaniem K. Szczuckiego organ badający możliwość wniesienia skargi nadzwyczajnej „powinien przesłankę subsydiarności oceniać na moment analizy wniosku”. K. Szczucki, *Ustawa...*, s. 472.

⁷¹Por. J. Gudowski, *O kilku...*, s. 1029.

⁷²Art. 95 pkt 1 ustawy o SN stanowi, że w zakresie nieuregulowanym przepisami ustawy do skargi nadzwyczajnej, w tym postępowania w sprawie tej skargi, stosuje się w zakresie spraw cywilnych przepisy Kodeksu postępowania cywilnego dotyczące skargi kasacyjnej, z wyłączeniem art. 398⁴ § 2 oraz art. 398⁹.

⁷³Z zastrzeżeniem sytuacji wskazanej w art. 89 § 4 ustawy o SN.

⁷⁴Uwzględnienie skargi nadzwyczajnej może też polegać na umorzeniu postępowania.

⁷⁵Zob. K. Szczucki, *Ustawa...*, s. 481.

⁷⁶W wypadku skargi kasacyjnej zasadą jest orzekanie kasatoryjne, a orzekanie reformatoryjne jest możliwe wyłącznie w warunkach wskazanych w art. 398¹⁶ k.p.c.

⁷⁷Por. K. Szczucki, *Ustawa...*, s. 483 i n.

⁷⁸Zdaniem K. Szczuckiego możliwe jest wniesienie skargi nadzwyczajnej, jeżeli nie występują przesłanki uzasadniające złożenie skargi kasacyjnej. Zob. K. Szczucki, *Ustawa...*, s. 471. Wydaje się jednak, że dopuszczalność wniesienia skargi nadzwyczajnej jest determinowana niedopuszczalnością wniesienia skargi kasacyjnej, a nie odnosi się do sfery zasadności, tj. dokonywanej przez Sąd Najwyższy oceny podstaw skargi formułowanych przez skarżącego.

⁷⁹Por. S. Hanausek, *System zaskarżania...*, s. 144.

⁸⁰Por. J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze*, t. 2, red. T. Ereciński, Warszawa 2012, s. 581.

⁸¹Zob. Uzasadnienie projektu.

⁸²Zob. T. Ereciński, K. Weitz, *Skarga nadzwyczajna w sprawach cywilnych*, „Przegląd Sądowy” 2019/2, s. 7; T. Zembruski, *Extraordinary Complaint in Civil Proceedings under Polish Law*, „Access to Justice in Eastern Europe” 2019/1 (w druku).

⁸³Por. S. Hanausek, *System zaskarżania...*, s. 150 i n.; T. Ereciński [w:] *System...*, s. 82 i n.

⁸⁴Zauważono, że „nie zachodzi kolizja z instytucją kasacji (...) Podstawą skargi nadzwyczajnej może być nie tylko wskazanie rażącego naruszenia prawa, ale także sprzeczność ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego. Skarga nadzwyczajna, inaczej niż skarga kasacyjna czy kasacja, będzie przysługiwała także od tych prawomocnych orzeczeń, od których nie złożono wcześniej odwołania”. Zob. także K. Szczucki, *Ustawa...*, s. 471.

⁸⁵Stwierdzono, że „instytucja skargi nadzwyczajnej nie stoi w kolizji z instytucją skargi konstytucyjnej”.

⁸⁶Postanowienie SN z 30.08.2018 r., III CNP 9/18, OSNC 2018/12, poz. 121. Teza: „Po wejściu w życie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym strona wnosząca skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, wypełniając obowiązek przewidziany w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c., musi także wykazać, że nie było i nie jest możliwe wniesienie skargi nadzwyczajnej. Niewykazanie tej okoliczności powoduje odrzucenie skargi na podstawie art. 424⁸ § 1 k.p.c.”.

⁸⁷Zgodnie z art. 424⁵ § 1 k.p.c., skarga powinna zawierać oznaczenie wyroku, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest on zaskarżony w całości lub w części (pkt 1); przytoczenie jej podstaw oraz ich uzasadnienie (pkt 2); wskazanie przepisu prawa, z którym zaskarżony wyrok jest niezgodny (pkt 3); uprawdopodobnienie wyrządzenia szkody, spowodowanej przez wydanie wyroku, którego skarga dotyczy (pkt 4); wykazanie, że wzruszenie zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe (pkt 5); wniosek o stwierdzenie niezgodności wyroku z prawem (pkt 6).

⁸⁸Por. J. Gudowski [w:] *Kodeks...*, s. 542.

⁸⁹Przez środki prawne rozumie się zarówno zwyczajne środki zaskarżenia, tzw. inne środki zaskarżenia, nadzwyczajne środki zaskarżenia, a nawet środki niebędące środkami zaskarżenia, umożliwiające ponowne orzekanie w sprawie prawomocnie osądzonej. Zob. A. Góra-Błaszczkowska, *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1, *Komentarz*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2013, s. 986; T. Zembruski, *Komplementarność...*, s. 239.

⁹⁰Strona może złożyć jednocześnie kilka wniosków do uprawnionych organów, mających zarówno pełną legitymację (Prokurator Generalny), jak i legitymację ograniczoną. W

wypadku rewizji nadzwyczajnej ustawodawca wyłączył możliwość multiplikowania wniosków o złożenie nadzwyczajnego środka zaskarżenia.

⁹¹Zob. § 335e i n. rozporządzenia MS z 7.04.2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z 2017 r. poz. 1206 ze zm.).

⁹²Zdaniem L. Bagińskiej, wniosek strony nie jest wiążący dla uprawnionego podmiotu i stanowi „jedynie ukierunkowaną na podjęcie określonego działania informację o istnieniu orzeczenia spełniającego przesłanki do wniesienia skargi nadzwyczajnej”. Zob. L. Bagińska, *Skarga...*, s. 294.

⁹³Zob. § 335a i n. Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury.

⁹⁴Odnosnie do rewizji nadzwyczajnej por. art. 417 § 2 k.p.c. (w brzmieniu sprzed 1.07.1996 r.).

⁹⁵Zgodnie z art. 91 § 1 ustawy o SN skarga podlega oddaleniu w razie stwierdzenia braku podstawy do uchylenia zaskarżonego orzeczenia.

⁹⁶W postępowaniu nieprocesowym na gruncie zasady uczestnictwa skarga może być wnoszona wielokrotnie. Por. A. Góra-Błaszczkowska, *Skarga nadzwyczajna...*, s. 62 i n.

⁹⁷Zgodnie z art. 89 § 3 ustawy o SN, skargę nadzwyczajną wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna – w terminie roku od dnia ich rozpoznania.

⁹⁸Zgodnie z art. 94 § 2 ustawy o SN, jeżeli skarga nadzwyczajna dotyczy orzeczenia zapadłego w wyniku postępowania, w którego toku orzeczenie wydał Sąd Najwyższy, sprawę rozpoznaje Sąd Najwyższy w składzie 5 sędziów Sądu Najwyższego orzekających w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oraz 2 ławników Sądu Najwyższego.

⁹⁹Por. D. Gruszecka, *Podstawy skargi nadzwyczajnej...*, s. 28; K. Szczucki, *Ustawa...*, s. 470 i n. Odmiennie zob. L. Bagińska, *Skarga...*, s. 290. Zdaniem Autorki regulacja zawarta w art. 94 § 2 ustawy o SN jest sprzeczna z regułą racjonalności ustawodawcy, bowiem określa „zasady formowania składu orzekającego dla przypadku, który nie może zaistnieć”.

¹⁰⁰Por. M. Balcerzak, *Skarga nadzwyczajna...*, s. 15.

¹⁰¹Wydaje się, że pięcioletni termin do wniesienia skargi nadzwyczajnej nie podlega przywróceniu. W doktrynie wyrażono przekonanie, że „podmioty uprawnione do wnoszenia skarg nadzwyczajnych są podmiotami profesjonalnymi, znającymi prawo, co wzmacnia argument przemawiający przeciw możliwości przywrócenia terminu (...). Terminy przyjęte w ustawie o Sądzie Najwyższym są na tyle długie, że powinny wystarczyć organom uprawnionym do oceny zasadności wystąpienia ze skargą do Sądu Najwyższego”. Zob. K. Szczucki, *Ustawa...*, s. 479.

¹⁰²Termin roczny odnoszący się do orzeczeń, od których została wniesiona skarga kasacyjna, nie ma w tym wypadku żadnego znaczenia, bowiem od takiego orzeczenia skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie przysługuje.

¹⁰³W doktrynie zwrócono uwagę, że treść art. 89 § 4 ustawy o SN może być interpretowana w ten sposób, że dopuszcza możliwość przedłużenia (w zasadzie bez żadnych ograniczeń) terminu do wniesienia skargi nadzwyczajnej. Zob. A. Góra-Błaszczkowska, *Skarga nadzwyczajna...*, s. 62. W tym wypadku Sąd Najwyższy nie uchyla zaskarżonego orzeczenia, lecz ogranicza się, zgodnie z art. 89 § 4 ustawy o SN, „do stwierdzenia wydania

zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1”.

¹⁰⁴Por. M. Sorysz, *Terminy w polskim procesie cywilnym*, Warszawa 2007, s. 7 i n.

¹⁰⁵Zob. H. Pietrzkowski, *Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia*, „Przegląd Sądowy” 2005/4, s. 6 i n.; J. Gudowski, *Węzłowe problemy skargi...*, s. 18 i n.; Z. Banaszczyk, *Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną niezgodnym z prawem prawomocnym orzeczeniem lub ostateczną decyzją (art. 417¹ § 2 k.c.)*, „Palestra” 2006/5–6, s. 118.

¹⁰⁶Zob. J. Gudowski, *Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia* [w:] *System...*, s. 1609 i n. oraz cyt. tam orzecznictwo.

¹⁰⁷Szerzej zob. M. Balcerzak, *Skarga nadzwyczajna...*, s. 12 i n.

¹⁰⁸Por. postanowienia SN z 6.11.2018 r., II CNP 45/18, LEX nr 2574445; z 12.10.2018 r., IV CNP 38/18, LEX nr 2578142; z 20.12.2018 r., III CNP 19/18, niepubl.; z 10.01.2019 r., II CNP 15/18, niepubl.

¹⁰⁹Zob. postanowienia SN z 24.10.2018 r., II CNP 48/17, niepubl.; z 10.01.2019 r., II CNP 15/18, niepubl.

¹¹⁰Postępowanie wywołane wniesieniem skargi nie ulega umorzeniu, lecz regulacja zawarta w art. 424⁸ § 2 k.p.c. wymaga odrzucenia skargi w razie stwierdzenia, że zmiana zaskarżonego orzeczenia jest możliwa w drodze innych środków prawnych.

¹¹¹Szerzej zob. T. Zembrzuski, *Skarga kasacyjna...*, s. 26 i n.

¹¹²Zob. T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze*, t. 2, red. T. Ereciński, Warszawa 2012, s. 327. Por. także T. Zembrzuski, *Komplementarność...*, s. 239 i n.

¹¹³Na temat postrzegania skargi nadzwyczajnej jako instrumentu wzruszania za pomocą prawomocnych orzeczeń w następstwie wydania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zob. M. Balcerzak, *Skarga nadzwyczajna...*, s. 20 i n.

¹¹⁴Z zastrzeżeniem orzeczeń, od których wniesienie skargi nadzwyczajnej nie jest dopuszczalne. Zgodnie z art. 90 § 3 ustawy o SN, skarga nadzwyczajna nie jest dopuszczalna od wyroku ustalającego nieistnienie małżeństwa, orzekającego unieważnienie małżeństwa albo rozwód, jeżeli choćby jedna ze stron po uprawomocnieniu się takiego orzeczenia zawarła związek małżeński, oraz od postanowienia o przysposobieniu. Mając na względzie ograniczenia dopuszczalności skargi kasacyjnej zawarte w art. 398² k.p.c., wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia może mieć marginalne znaczenie.

¹¹⁵Por. Uzasadnienie ustawy.

¹¹⁶Zob. K. Szczucki, *Skarga nadzwyczajna nie spowoduje katastrofy*, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/dr-szczucki-skarga-nadzwyczajna-nie-spowoduje-katastrofy,73223.html> (dostęp: 7.01.2019 r.).

¹¹⁷Zob. M. Balcerzak, *Skarga nadzwyczajna...*, s. 11 i n.; D. Gruszecka, *Podstawy skargi nadzwyczajnej...*, s. 28 i n.